

Ung Ekonomi (LättLäst)

Historia

Ekonomi har alltid funnits.

Innan man använde pengar bytte man saker med varandra istället.

Det kallades byteshandel.

Det första man bytte med varandra var mat.

Fiskaren och jägaren bytte till exempel fisk mot hare.

Till slut uppstod platser där man samlades för att handla. Det man idag kallar marknader.

Man kunde också handla med tjänster.

Till exempel: jägaren hjälpte fiskaren att laga fiskenäten.

Jägaren fick en fisk för att han hjälpte till.

Så ser det ju ut även idag när man arbetar.

Men man får betalt i lön, pengar, istället.

De första mynten

Innan man använde pengar att betala med använde man istället:

musselskal, valtänder och kakaoböner.

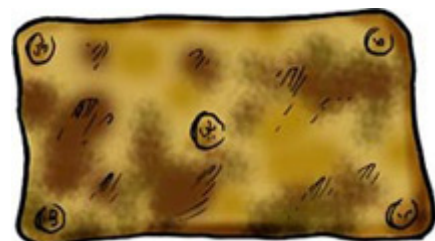
De första mynten kom för 2500 år sedan.

Mynten tillverkades i Lydien. (nuvarande Turkiet) De var platta och en blandning av guld och silver.

I Sverige började man använda och tillverka mynt på vikingatiden.

Olof Skötkonung som levde för 1000 år sedan lät myntmästare från England komma till Sverige och visa hur man skulle göra. Världens största mynt var svenskt. Det vägde 19,7 kg!

Sedlar

Problemet med att använda mynt var att det blev tungt att bära om man ska handla mycket.

Sverige var först i Europa att tillverka sedlar. På 1600-talet kunde man gå till banken med sina mynt. Där bytte man ut mynten mot ett kvitto som man kunde gå och handla för istället. Kvittona blev så småningom till sedlar. Vanligt folk använde sällan sedlar.

De kunde inte riktigt förstå hur en papperslapp kunde vara lika mycket värd som mynten. Det dröjde in på 1800-talet tills det blev lika vanligt med sedlar som mynt.

Handel med andra länder

Man handlade mest med människor som fanns i närheten av där man bodde.

Men om man var duktig och tjänade pengar på sitt handlande sökte man sig längre bort.

Olika länder började handla med varandra.

De vägar som handelsmännen reste på om och om igen kallades handelsleder.

Hansan

På 1100-talet bildade några köpmän något som skulle bli den största handels-organisationen i Europa under flera hundra år. Hansan.

Ordet hansa är tyskt och betyder grupp.

Tanken var att olika städer skulle gå med i hansan och handla med varandra.

Man skulle också skydda varandra.

Till slut var det 200 städer som var med i samarbetet.

Lübeck var den viktigaste staden.

Hur gör man pengar?

I ett land är det statens egen bank som tillverkar pengar.

I Sverige är det Riksbanken.

De bestämmer också hur sedlarna och mynten ska se ut.

Idag har vi till exempel Carl von Linné på hundralappen.

Han var naturforskare.

Selma Lagerlöf som var författare finns på tjugokronorssedeln.

Mynt

Alla svenska mynt görs av myntverket i Eskilstuna.

När man gör mynt kallas det att prägla.

Först använde man silver till mynten men det blev för dyrt.

Nu använder man sig av andra billigare metaller.

Sedlar

Alla svenska sedlar görs på Tumba Bruk.

Man använder råbomull som gör sedlarna tåligare än om de var gjorda av vanligt papper.

Man gör det också det svårt att förfalska sedlarna.

Det ska finnas en vattenstämpel och en säkerhetstråd.

Det kan man se om man håller upp den mot ljuset.

Dessutom är det topphemligt hur själva tryckningen går till.

Falska pengar

Det är ganska vanligt att folk försöker förfalska sedlar.

Man upptäcker ungefär tre miljoner förfalskade sedlar om året i Sverige.

Alla falska sedlar ska lämnas till polisen.

Om du tycker att en sedel ser konstig ut kan du gå till banken.

Där kan de hjälpa dig att se om den är falsk.

I Sverige får man fängelse om man förfalskar sedlar.

Din ekonomi

Det är viktigt att man lär sig att ta hand om sin egen ekonomi. Att hålla reda på sina inkomster och utgifter. Inkomst är pengar som du tjänar. Till exempel lön för ett jobb eller månadspeng. Utgift är något du betalar. Det kan till exempel vara hyran, om du bor i lägenhet eller räkningar för telefon och mat. Det gäller att dina utgifter inte blir högre än din inkomst.

Ordning på pengarna

För att få koll på dina pengar kan det vara bra att samla dem på ett konto på banken. Till kontot kan du sedan ha ett bankkort från det att du fyllt 13 år. Då kan du ta ut pengar i bankautomaten eller kan du betala med kortet i affären. Din mamma eller pappa måste gå med på att du har ett eget kontokort om du inte har fyllt 18 år.